

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 254 (12644)

1984 чылдың ноябрь 3, сүббота

1925 чылда
УНДАН ЗАТТИНГЕМ

Өртээ 3 көп

СЭКП ТК-НЫҢ ПОЛИТБЮРОЗУНДА

СЭПК ТК-ның Политбюро-
зүлчегинд хуралынга Бүгү-
эвилдигч социалистич чары-
жыга күш-ажалдын шыга-
рангай челишкениери дээн
мурнакчыларга ССРЭ-нин
1984 чылда Күрүш шанналда-
ры тийсиринде дутайинда
Генини болган Күрүш шан-
надарынын талазы-биле ко-
митеттин болган Профессио-
нал Эвилдеринин Бүгү-эви-
лел Төп Чөвүлелинин санада

чууддун болгаш архитектура-
ны талазы-биле тыпсырын
дугайнда сайалдарын чугаа-
лажыл көргөн. Ада-чурттуг
техниказын, эртемн болгаш
культуразын хөгжүдеринге, а-
л ол шыкш дээди өөредилге-
черлеринге, техникумнар-
га болгаш ортумак школаларга
өөредилге номнарын белекче-
ринге эи улауг чедиишкисер-
ни ол шинаалдар-биле дем-
деглээн.

жырт чаалажып көргөн. Оң ийри беш чыдап планнары болду болгаш ажир күөсүдөндүр, бугурагунан ажыктыгы улгатырынарга, чиг-тени болгаш материалдарны камнаарын хандырынарга, кылым үндүр продукцияны шынары белиндерге эл улгашкышкын кириген ажыл-иштин, колхозчуларнын, бригадирлерин, болгаш мастерлерин улуг бөлүнгө шапталарын тыпсыр дээн. СССР-нин Күрөш шапталдарын эртем болгаш техника-нын, литературанын, уран

Курене шамналарын тик-
тир сат дугайына СЭПК ТК-ны
болган ССРЭ-нин Министр
Чуваклинин доктааларын
солдурган парлар.

Политбюроун хуралын
партияны Белгород област
организациянын мал ажи-
лынга чам кулаварларын
ажыгларын ажилтыр чор-
рун белдер болган тараан
мал чеминг чарыгдарын кы-
зырар тазалы-ды ажилын
дуржулганын чуталгын кер-
ген. Концентрация мал чам
нерин эвезиши чарыгдан тун-
гап, мал ажилдын проду-
кцияны планнатынган чам
чээлине чедир булдурун чам

рерин хандылар талазы-биле
Белгород областын партия,
совет болгаш ажал-агый ор-
гайнызынын уулд аажымды
кылды чоруткашын демдегелээ.
Мал чемнерин тарыш шар-
дерге эч-не дүжүктүр культу-
раларын, хамкытын мурунда
кукурузуны, хой чылда үер-
сигенерин болгаш чемнинин
дамылдыг үнүштерин тары-
ш калыптаркан. Мал чеме-
ринин куртавыдарын кагаза-
лар базанын тургускан. Ди-
на хой колхозтарда, совхоз-
тарда, оларнын-биле чегре-
шештир хааян өстүрүр уул-
уул буудурдаселерде мурун-
да тургулаан мал чемнери-
ялыр хестерин бедик шынар-
лыг мал чемнеринин холукам-
тарын бедеткээр аргалыг бол-
гаш аяла үндештирээ, мал
чемгерер тарааларын хой ке-
лини чемгир, хоолуулуун та-
лазы-биле демей шынарды
бөдүүн базэ шыктыг ноеган
мал чемнери-биле солдур ар-
ганы бээр бедик буудуркүлү-
херекселер-биле элэ дээрэн
Артканы чок теледистанция
ажагыларынга үндештирээ
буту районнарда аш-ш-чемни-

болгаш өске-даа чөмпир чүдү-дерин артыкчыларын мал че-ми болдуар сорулга-биле мал-болбазырадын кылырын ор-ганлазтаган. Облуста мал ажылынын продуктуларын бе-дүрүп үлдүрери үргүлүк кө-үдөн, оларны саздарынын ку-руне планына күөсеттигин турар.

СЭКП ТК-нын Политбюрозу ол эки дуржуктагы чүдүдү-дөп көргөш, мал чөмпирин чөп ажыгларын хандылары, мал чеми тараларынын курашты-ларын долдуларынын немел-дүдүдери эч хей ажыгларын мал чөмпир кылдыр тарааш-тыгдарыгарын кызыкары дээр-ге, курунне ийитини-биле-үзү-үжүр-дузалыг херек болурун онзалат деметгезин. Чер-тер-партия, совет болгаш ажил-агий органырынын, мал ажи-лынга болгаш мал чөмпирин буудурын ажыглар дөриг херекселдерин кылч турар машина тузукчуларынын, агро-үлөстүрү комплексинин, би-министерстволарынын болгаш ведомстволарынын, колхоз-тарыны болгаш совхозтарыны ажыгларчынын күдүн

сорулгалары куусеиринч
мөөнөздү турар уурутур.
Белгород облакка болган
Ставрополь крайга кездэ
жыл-агыны база мейлорон
чыны улам хөгөдөр талаа
биле, кол черлере аргуулд
пүр комплексинин материал
техникти баазаны быжы
дээр, чер болт ма ажил
дарынын буга-же кол-кол
артерин бүдүрүп үндүрө
көөүлөдүр талаш-биле СССР
нин Министрлер Чөвүлөсүн
жылдап кылгап хемелерле
СЭКП ТК-нын октябр
(1984 ч). Плениумунун ар
тымшикларын барымда
лашп дөткөзү,
Эштер К. У. Черненко, Г. П.
Романов болган Н. А. Ти
лов оларын Моолдуу Арат
тин Революстуг наминин
ТК-нын Чингиле секретари
МАР-нын Министрлер Чөвү
лөсүнүн Дарзам Ж. Батмуну
биле СЭКП биле МАР-нын
Совет Эчөлөсүн биле. Моол
Арат Республикасынын арзын
наймаалыкка база бүтү тал
дыт кады ажылда жалгын
дарылааларын улам ма
бөгүмүнүн кол-кол ачкан

ларын берген чугалаажымын аныяларынын тууналарын чугалаажын көргөш, чуулдаг да санаан. Ийн чурттуун уластарынын сонугурааларын дугурун турар совет-моол кыды ачылалжыкта моон-да сонгаар чайгылыш чокка хач журуун, социалистг мед каттыжылгазынын сыйры каттыжылкынын улам быжыгыныгына, социалистг экономиктег интеграцияныц орундагыларын чедишкыныц шилтеп азырныге илгт бээрн Политбюро демедезаян.

СЭКП ТК нын Политбюрунун кураалына бистин туртун экономиктег белгаш соншал-кулауура амчаларын ийн еске-аза чамдык айтырыларын, аны дунча социалистг тургарт белгаш айтыралдык быжылгазынын, тайбылыч чамгалаларын белгаш уластарын аралынын дукшуктугн юруун колкажарынын еске-аза чамдык айтыргаларын база таалажын көргөш.

Эртең чылын ол этез-би-депкэрде, үлөтүрү продукттын жыйындугуна ийемей өтүлөтүрүшүз 3,7 хуу болган. Күн ажалдын боурутучу 3,8 хуу өскөн, он күсөлү-бисе бүдүрүлгөн бүтү немөүтөздөсүз чыпай алган.

Үлөтүрүсү нитизин-биле болган министрстворлардын хануруурунгу күш-ажалын билдүрүлүшү ортукма ажым дасиридедиз дүргөн өскөн. Болуени плавдан ажыр чигеиендедиз камналга 0,5 хуу болган.

Плавдан ажыр күш-ажымдын бүдүрүчүсүн белдиге болган продукттын болуени чигеиди талазы-биле алачиги социалистиги үлөтүргөдери үлөтүрү министрстворлардын хануруу күсөдиз турар.

Плавнаашкыга болган ажым-жгй чорутууазынагы бүдүрүлгө каттыжыжыныларын (бүдүрүгөсөдери) эргилерин калбартир болган ас база транспорт машина дачуун, электротехника үлөтүрүсү.

[illegible]

УЛУГ ОКТЯБРЬНЫҢ 67 ЧЫЛ ОЮНУҢ АЛДАРЫ ДЭЭШ

СААНЧЫЛАРНЫН ЧЕДИИШКИНИ

Арал» союзтундугу Галин-
дар эргекчилезин Чаа
сүт-баракан фермазын
салттын кыштагына ой
20-де келген. Кыштар-
нын кыялдат септеген
биз бээр чоруду кел-
уваа, ичкерт кыштар
ныц дагыттын кыял
ортерну иштине кыял
ылган. Автоматкаан
сүттаргерлерин чыгы
дамчылар кылар септэн.
ш-агылым бизаңчылар
а бизаа кыер чаа
и каяжаны тууду бер-
и. Ам үркөк ажыл-
чыры доозары артан.
ууду материаллары чогузда
ш шалазын бир парты
кылдыган. Уулу күш үндүр-
бис, аарсар септелгери
саанылар боттарыны күжү-
биле кылган. Чамак ийек, биза-
аа каяжаларынч эжия
наартыл, ескерин септен ч
ныгдарын уламчатып турар.
Кылааларын төпчүктөн
котельна-биде чылар. Бизаа
кылааларынч иштине немес-
те чыскалар оо салыр лешкалар
ны кыларга. Ичкерт чыя
дусту ам сөөрдү деп турар.
Иштиниң малыга бижы-
рымчалык мал чөмөрий белет-
кежирине санынчылар, кадарыч-
лар ичкелгич ажылаан.
Оларын күжү-биле 38 тонна
кыялар үнгөн сепен. 20 тонна

будук-бурү белекеттениген.
Престезэн савал, сичег ферма
чоогунда каажанда джуктурту
тур. Ону дажырыг уламчалы
тур. Силос бир онгар сал
дырма.
Фермада төрүр 344 инекти
220-эң саалганда. Инектин 21-
чаа аламын. Чың бызалла
рыг оңчо-алды. Ажыл-аала
чыл бызанын чүс башка онал
тыр 65 башты алыр аланын
Тос алаарын түшүнел-би.
Биза камгалалы чүс башка
онаштыр 78 уу аламын. Эрт
кеч тындын 60 уеинге ден
пээрдегач биза камгалалы
өүздөдүлг.
Кадарчылал малдын чабры
семиритилгезин организмын
байдалла эрттирген. Инек бу
рузуңу күш-денгелди эки
Кышкы дене фермага 60 хир
кыж ажаллаар. Амгы дене
коллектив чечетселтениген.
Инектерин удаас электрлийн
саалдаж киниронте белекте
турар. Инек саар аппараттар
нын артык хаектерин тыпкын
септен-сөлөз белезинин шүт
муга тургускын.
Коллектив «Мамык Таванга
40 чылдан» - шамалың 40 не
гыла ден кылгырлагыч болу
лустиг чарышка илдепелди
кыржа. Октябрьдин социалди
тиг Улур революциянын тиг
зынениден бээр 67 чыл боу
оюнга уктуңуңу челиниңин

күш-айла-биле" чоруп орав. Коллектив 11 айда сүт бұдур-
дар планын октябрь айның 25-
те 100,2 хуу кылдыр күүсеткен.
Олар он бир айда 3900 ке-
центир сүт бұдурдар планын
тургай, ону хедек кырында
3908 центрге богатырдыган.
Сүттүн бот-үзени чыңалдыр-
ган планын база күүсеткен.
100 кең сыяңчылык 13-ү тос
айларынын сыяңчылык 1-и саан-
чы чыл планын күүсеткен.
Чыңазырге, чылдын кызын
сөткен саңчылар— Самба Чу-
дан болуга быйыккаган 24
низинден тос айларда 23352
килограммын саар турган.
34222 килограммын сагган, 10
Чуур Байлакый 24 нызинден
тос айларда 23352 килограмм
сүт саар планын тургаш,
31086 килограммын сагган.
Саңчылар Драпан Биче-Уруг,
Татьяна Наваштай, Самба
Өшкү-Саар, Сеиди Сыпыннага
хоомун саанчы район Советин
ини депутаты Татьяна Долчуи-
сол, Момку Хандыява, Буруйе
Ойку болгаш өскөстөрдө оя
айларынын планын күүсүнүп
урунакчыларын оорунуна
көчүрүшкөтөр. С. ЧОДУ,
МУРУТКА ферманын уру-
накчы саңчылары (солгай та-
ладан) Т. Наваштай, Б. Арап-
тан, Ч. Самба, В. Сарбаакый,
А. Кенден, Б. Драпан олар.
В. КАРА-САЛДЫН фото.

БАЙЫРЛАЛГА УТКУШТУР

— Бистин бригада көжүп
чүрүтүп, үчкүндөздөн калың
капанын бригадалар болгонда
ажылдыңтың берге чүткөн
чүт десе, кайда-ла херен
апарган болду, ынаар баян
ажылдыр уччуруу апарымыз
болду чүрүт. Ыччалжыкоо бри-
гада кечигүүшери апаа торду
байн, лааскан ажылды чогуу-
дуусазында, эки шынарын
кылары дээр күжүк, баянны
барзалгагырмхан чажам ди-
дес — деп, «Тыва көдө түдүтү-
трестин Кызыл-Мажалыктың
№ 741 КМК-зынын амгы үед
Суг-Хая районда ажылдап ту-
руп бригаданынчн бригадир
Куш-оол Чамыяа чуталаалы.

Шынап-ла бо 10 ажык кижжи
лиг бригада Суг-Аксы суурд
элээн үед ажылдап келген
болган бо үеинч дүргүзүндө
район төүндө 12 чурттап
башкыннын ажыгалда кияр
ген. Шлак-бетондан тууду ту-
рар бо башкыннынч дүргө
туттунуп турарын чурттака-
лар мактап турчу. Чыл төмүч
дүгө келер ам-дала төрт а-

[illegible]

Зары дээш, эрээш элэс күж
Бригадирин, ооң эштерин
киришкен, холуун дын ар-
тыртай түдүктөрүн дыкчт.
Оларга «Барлик» совхозта
кайч улуз Кулутра бажмн
Кызыл-Мажалката ортума
школа дээш Барын-Хемчи
районун суур саяй кайм хө
Хоочун түдүктү бригадир
айон болгаш кыш Совет деп
талымга каа улай солтуд
келген, райондула күндүктөлд
кыжыларын бирээш.

К. Чамчын болгаш бригад
лих хоочуннары ажил чымы
хол дашты-биле чүве кыш
торуктарга энтен чоктар, ажи
лыын шынары, бүдүгүрү
дээш сагыш салып, ову чед
алыры-биле нигелдерин-да
кеээлэ тургузуп кедилер.

Бригада кешжунерин Улу
Октябрын 67 чыл оюн
уткуштур шалымч ээлчег
эрес-кежээ ажиллап турар.

О. БОРАШ,

Сут-Хөл район.

КЕЗЭЭДЕ КЕЖЭЭ

ажыл эртип, дуржугалагы шир-
өөрүнүч арга-сүмөзиге даа
кыл, өөрөңгө келген, чоорт
жылыгына мактадып, планын
даалгаларын ажыр-чүүсөдөн
ырак-узак рейстерге чаңчыгып
келген. Ол ам Мөңгү-Тайга-
же, өскө-даа черлерге үлү-
к ажил-агын чүктөткөн. Дус
Дагдан "дусту озалдашкын"
чок медирин турар. Абакан
Минусинскиден-даа чүктөткөн
оо өсүртүп турар.

Ооң төлөнтүг, ажылга кы-
ймакк нуруун, кижизик мөз-
гилерин барындайлап
көргөн, партия организаци-
ясу СЭКП кесингүнүнүң
ондаладыга чоокта чаа хүтэ-
алган. Ол хире улуг исегел-
бүтүрелге сорук кирген чо-
лаачы Улуг Октябрынң ад-
дары дүүш улам чоо душың
дей-эйттиг ажылдап турар.

К. ТУЛУШ.

Чөөн-Хемчик район.

ИНДИЯНЫҢ ЭЛЧИН
ЧЕРИНГЕ ЧОРААН

Индиянын Премьер-Министри Индира Гандинин ыраатынсыз калдаашкынын түрөндөндө элекке мөңгөзгөн бир холбоштыр ноябрь 1-де К. Черненко, А. А. Громыко, М. С. Соломенцев олар Индиянын Совет Эвдэлднде эчин чернгте чөрааннар.

Олар улуг индий улусту алдаргы кызын, Индия

ның жылгараыгай куруне бо-
гаш хэй-ниити ажилдакызы
ның, тайбың болгаш уауста-
ның айыал чок чорун дээ
чабыштыг демиселчинини
Совет Эвилелнини уулг өнү-
нүн турускаалын сактын ыз-
даан болгаш кажынал ил-
редириниң дептеринге ат са-
ганаар.

(СЭТА).

КЫШТАГЛААШКЫНГА ҮҮРМЕК АЙТЫРЫГ ТУРБАС

Чымгынты иштин ажы-
лери малчындардын ажал-
хсрээр чымгын кайы-даа ус-
тинде соксам дээр эвес.
Ажаап кадалгадан малды
онча-менди, толуг-догага
турун даш кезээс-ле са-
гым салып чоуураар.
Кыш — малчынга шыга-
ла, апаа белеткели, баш-
бурага, чоруга, чоруга
чугала. Кыштагаалакшыгы
белеткели канчаар чору-
дуп, бо харымсагалды
ажыла байдалдын дуу-
йин Тес.Хемсин «Чоуараа-
совхотта кол зоотехникин
Сергей Солянович Эреней-
биле солууну корреспо-
нденция боседалыгы, чу-
гапкан. Ону моо адал-
ла, палал.

Шээр малдаг онд тос козандын
га 6500 төгрөг мал турар. Бо-
до малды үнэ хийгээд тургуу-
зар. Ол хышан Хараал-Зар-
туу-баран фермзындаа хийнэ
белгелсндо бо хүндрд хийнэ
чорхууд турар.

Совхозтун девисхэрнээр
шувтү 29 кыштат бар, оларты
нын барык шувтуулзуда кыш
укууртү бүгү-л ажалдарын
совхозтын барык шев дуузын
биле кылалары турар. Кыштат
зарпын зэвн хойндо кышын
адалаа зомолтун. Арты
бир чамдындардаа чымыл
зашкын зэвн өкс-дэ ажал-
дарны чорхууд турарын ко
зоотекнн С. С. Зрендэй дем
дегали.

3907 тонна ситегин белгэ

[illegible]

ну бо хүснэгдэ кыламын тур-
ран, Амдыкында баязалары
чөмчөгилде тургускан. Су-
салдааны үзүүктөсө хөмө-
лөрнө бааи ай туур.

Малды кыштан хүр ажир-
рынга бааи бар чутула тү-
күягы үедө оюн семитиледе
сө сагыш салыры болур. Ии-
ти-биле бо айтырар бага-
звөс. Өлөнгө муурыкы ма-
кынар И. Давурун. Б. Эр-
тинэ дөш өскөслөр-даа о-
дөш өшөкөтөлө устуу-
дөшө магыларын, аджы-
шылк магышн Александр
лер-оок бааи Полина Ойзу-
дөш өскөслөр-даа баш буру-
газ эри чоруткан.

Бааи бар чутула айтыр-
кычтараагыг, сөг сөздөгүлө

хэй, ошу малчылардыкы боттарынын баала минти ахшыбыр. Сиздеги бирөө чокка кылып эңсээр алпар.

■ Кышталарда бажманын соңгу шилдерин, пещак, даяктарын дүшпөсөк, да чамыз керексиздерин чылаңдын үрөндөн каптап чаркыбар. Чамыз кижилер орук азым-биле чогуу чорашып, кышталарда бажманыннын зугула керексиздерин үрөн боор, азы алгач багтан боор.

«Чодураа» совхозтук малчынары динтияны малчыктан эң мөндө ажырап дөңгөйлөткөч хуңдиренсө харыны багтайып ажыкталарын зугула сап салгып туралар. Эңсөө кыпталарын хуңдиренсө хуңдиренсө

ШЕВЕР КИЖИЛЕР

Чаа тудугларны холаан үндүрүп, чурттакчыларга белен кылдыр доозуп бээр кижилер шеверлекчилер-ле болгай. Бистин Сүт-Хал районунун төлү Сүт-Акси суурда сөөлгү үдө чаа бакыйнар немежин, чурттакчылар мызар сөткүлү сергек, аас-кежиктиг көжүп киргилээр. Ол бакыйнаарны шеверлер ажалдарын «Тыга кө-

Олар ош мурнуна КМН
ның «Шекпэрэ», «Хемчик»
«Дөң-Терези» суурларда ту-
кан туугуларына ажыда
кетгелер. Ам - Суг-Аксыга
туугулары тудары КМН

Б. ОНДАР.

Совхоз бо чылын нийтлэ-
биле алды чүс ажыг бол
маллы, барык он үш муң хир
шээр малды, 279 чылы мал
ды кыштаглаашкына кирир.

кээн, муң ажыг тонна сизени кыштагларда чедирген. Совхо бо чылын 420 тонна кызыл тасты, 300 тонна сулайы, 3 тонна арбайы, ол кышкы элээн картофельды тарып өс

Хараал-Тей сүт-бараан фермазында үрөлгөн транспортёр

ону доктораттыңан хурум ёзу
гаар бар машиналарын ур
линшкин чок чеп ажыглап ту
гаиш боттандырар апаар. Чан
гис сес-биле чугаалаарга, ам
даа кылыр ужурулг ажыда

бичин-даа утгуу болбас ужуу
лутлаар. Совхоз дирекцязы
партком, профком дтеш өсө
дээ үлүртүр оргинаар бо ай
тырыгым кычээнгейден үндүрбө
эм чугула.

агаш Абакан аразының оруунта
сажырлер чедирилгезинге шалып
нирил турар. Оа ышкаш Кызыл-
ның ырак-узақ суурлаарынче базар
ери чедирил турар.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотосу.

Чулулар турар. Сохсар үш чуртаага бажыны туктан, чэзрын үш коланта электри шугумун кыргыс. Ол чурталер совхоз төүөдүн ырак чурттап турар көвээ ничилерин ажилдап, чурттаарыга таарым-чылым байдалды тургускан. Чэзрын малчин өрөгө газ плиталарыг.

Эки чурттаар төвээз, эки ажилдаар дээрин совхозтун ничилер конуч эки билер. Чэзрын төвөөз ажилдаар үш билер ажил-жыны төөлүп үдүтү кириштиртин, ак еткилдеп ажилдап турарлар мында хей. Кадрларын быжылга-рыс, ажилды унасток бүдүртүс оларын таарымшты тургузарыны совхозтун дирек-

торуларыга баган эмес. Төвөөз билер биле бир кезигитүнери чыгыс районга эмес, харын-даа республикага сөөлү үш-ылда чыгыс эмес уада чарышка мурып, эки дийтил келген.

Совхоз бүдүрүлгезинге бригада керээш-биле ажилдаар аргын иптерлеринче совхозтун дирекцияны үлүг кичээ-гейи уландырын келген. Ол—багыс эмес түнцүлдерин беерен. Агты чыгыс аргы ажилын төл-көүсү болууда чарыкта-гылы ажилдаар байдаллар, зо-нолар кылдыр тургускан. Ош түнцүлчине, чыжээ, Хару-Даг салбырынн Алакка ко-сомолчу Б. Ооржакка үдүрт-каа тутаттылар аверзосу 300 гектар суулагын гектарыга

Сууртун уаумчулары чаа-гайжыттылар турар. Төв Ле-гиле кудумчуулука сай төш, ош дескилээр. Чурттага бажын-ары немееж турар. Чүгүлө 1961 чылдан 1984 чылга чейир совхоз төү Чурта-Бажи суур-га дин аал ишти туртаар тө-дөн бир бажын туттуганы.

Суурүзүс ош ажил-ничилерин ажил-ажинден улам чаа-гайжык, чаарттыр. Чыжээ, суурга тургаларын чыжээ шөкөөзүнн салбары тургу-зур, сууртун кудумчуларын. Ак-Хаа хойжу бригадасынга электри шугуму кыргыс дээш шыкан айтыргылар шиптир-леттир.

О. КАРА-САЛ:

Тываның юбилейлг чымызда Өвүр районуна «Коммунистче орук» совхозу чыгыл мал ферманын организастаалалган. Баштайгы улаада фермага он ийи биин саат турган. Саар бөлериңи саны эвэшт-даа болза, хүнүнчө 20 литр сүтү район эмгелчиңиң түбөрүкүз аарыглары эмнээр салбырынга багытлаа турглар аа-
бан черлеринге дужаап турган.
- Ферманын аажыын районуну улут зоотехниги Алексей Копгар удурутпущаан, хайгааралдарын болгаш аарыгларга удуур профилактика аажылдаа чорудуп турар организастаттынын турар болгаш, оон мурунчада сорулгалар хей. Оон - дугайын Алексей Борисович мынчаар чүтээлээр:

айтырглар эвэшт-
леринч чаш телуу
камгаллаа аарыг-
он саарыга өөр-
ептиг, чыгыг хай-
дары болгаш он
Ферманын колла-
чылың саар бөлө-
он-даа көндүткө-
дөк шынарлыг хим-
планнап турар

Х. КЫЗЫЛ

[illegible]

П САГЫНДЫРА...

айтыргыларына тарап-
лалар, шипини тывары-биле пас-
сажир АТБ-иниң болгаш ре-
дакцияның төлөөлери Кур-Чер-
суурга чедип, көдээ Совет
кукумусунун дарагыз П. О.
Хертек-биле, баштайгы чагаа-
нын автору Ч. Ондар-биле
ужурашкан. Чолаачыларын
пассажирилери билет чокка
олтургуп ал, орук хөлөзининге
төлөз ачканын боттарынга
шинирип ал турарынни дуга-
лында хомааалдар көдээ Со-
ветке база кирип турганын
кукумусом дарагыз бадыткал-
ды.

Чаганын автору Ч. Ондар
хүсүн чүдүлери база катан
бадыткан, автобуска калды
олтурганы пассажирилери тил-
немей херечидиле, ол бүгүнү
шинизды хол ужушкери сал-
ган бижикти пассажир АТБ-
иниче чоруткан.

Кызылдан ирак эвесте ту-
рар Кур-Чер суурдан кээп ту-
рар ийи анги уткалыг бо ча-
гааларны сайгалып көөге,
айгыг дөстүг. Чүдээрге Кы-
зыл — Кур-Чер — Шамбалыг
аразынни автобусунга билет-
тин Кызылга болгаш Шамба-
лыгга саялп турар. Ылангаш
жык-конча сүрүскөз ийи-

Чер таарып эртерде тургус-
туган. Чогуна ону ажы-
лал К. Тулуп пассажирилери
орук хөлөзини билет чокка
алганы сөөлүндө кээп бадыт-
каттыгын. А кур-черилер-
ниң Кызыл-даа, Шамбалыг-
даа базарда билет чок, курут
артып каарынни чылдаганын
кассир чогулда, баш улаур ча-
гыл, саялп алыр арга чогулда
бооп келген.

Пассажир АТБ-иниң на-
чалыгынни орадакчыны В. В.
Бойко ол байдалды эдери-би-
ле Шамбалыгга кассирни дү-
жүргөш, Кур-Чер суурга тур-
гузарын саналаан. Анаа касси-
р бооп ажылаар кижини,
таарыжыр бир өлөздан тыва-
рын Кур-Чер көдээ Соваалин
кукумусунун дарагыз-биле ду-
гуртушкан. Кур-Черге турар
кассир Кызылдан автобус че-
ле бээрге, анза олурганак.
Шамбалыг база кижилерге би-
летти сайпн, Шамбалыг пас-
сажирлери олуртуп алгаш,
Кур-Черге катан кээрге дүжүк
кзар. Ынчалдыр килыр чүве
болза, чолаачынни артык
кончаз алыр чоругуна орук
шуут дугалары ылак, а пасса-
жирлерден сыяктык методун

олганын баш улаур бедери
харып-даа Кызылге Кур-Чер-
ден ынча, Шамбалыгдан ынча
пассажир алырын доктадыр
күрөңчиг.

Ыччалажок ол дутуржу-
галар, саналдар сентябрь үр-
чүзүндө бооп турган-даа бол-
за, айтыргы мынагы шипитир-
леттиниз. Кур-Чер көдээ Со-
ваалин кукумусунун кассирге
саналаан кижини автовок-
залдар каттыжышкыны ур-
ептн албаан. А чүрүм үрел,
пассажирилери орук хөлөзи-
ниниң болугуна шипирген мола-
чыга кичке-даа оонаваан.

Материалды солугуна улау-
рейи манайлы турган чылда-
ганын база ынча. Кайы-бир
тала чогулаан эртип, боттуг
ажы-херекти кылпн, комучу-
чылари өөртүртпн хире ыл-
дыг түнчелериниң челип алы-
рын мансап чүве. Айтыргы
үлөм узамдыгын. уттуулаурл
быр чыларын барымдалаан,
сагындылары-биле, катан эгил-
пн, чогумчалыг шипитирни
чогуур черлер хөлөз алыр
боор деп илгез-биле мону би-
жип.

М. СААЯ,
«Ч. КИЖИ» ТУСАК КӨП

турар туугуулар Донг Шуукупан биле анын туугузу Александр Учунак. Олар бо хүннерде туугууларга дегерлээр бажын рамаларын чазан кылып турарлар. Кыш-талгарын септен белеткээр аймаалар бо хүннерде айма-агыйда хайнышкынынг.

О. ОХЕМЧИКТИН фотозу.

ЮБИЛЕЙГЕ УТКУШТУР

лар, лекторийлер, темалық
ужуражышкындар, дайын
жариячылдар-биле
ужуражышкындар дүн шыкаш ке-
сирлерин долу аягылауру чу-
гула.

Баз бир чугула ажил бол-
а, шериг назымы четкен бол-
гаш шеригте албан эрттирег
уеси келген элзды назымы
боллар ортузунга ажил чору-
ларда улуусу уиверситеттер-
тин ажилы калбаа-биле
ажыглаар, ону улам саймыра-
туур черек. Ада-чурттуу Улут
дайынын чылдарында Кы-
зыл Шериге тыва чоуну ду-
заламчыны, Сибирь туртуту
дайыныларың болгаш тыва
эки турачыларың маадырлыг
демиселни толд кертүзери чу-
гула.

Ол доктаалда Ада-чурттуу
Улут дайынынга фашисттер
Германияны тилээзинин 40
жыл оюнга белетке ажалла-
ары ажилы чоуну совет па-
триотизме, социализмге интер-
национализмге. СССР-нин
улустарын бузубул байы-
ралынга, совет кижиз буру-
зун аныг талаз-биле билжү
тургусту бузуруга кижизин-
дер, социализм тургузууку-
нуң артык күштүң болгаш
тиилеттербес күчүң ханы та-
былбылаар ужурут — деп
айтылган. Республиканың «Би-
лиг» инитилетинин организа-
циялары болган ДОСААФ ко-
митеттери совет улустун Аза-
чурттуу Улут дайынынга тил-
ээзинин 40 чыл оюн демлег-
ээринге белетке ажаллаары-
ның мекегелерин болгаш лек-
ция промгалазынын чижек
тематиказын ажилдап кылдыр
ужураут.

К. БУДУК-ООЛ,
республиканың «Билиг» ини-
тиелд организациязынын
баштаар черинин харымсаг-
галыг секретары.

К У Ш-А Ж Ы Л Д Ы Н
БҮДҮРҮКЧҮЛҮҮ ДЭЭШ

тыгларын бугдурч үндүртүп турган,чүгдө бжырып каан колбаса аймаа безин 7 сорт-тук. А колтета аймаан бир ээлчегде чангыс ажилчык ки-ши бенин айдан мун кезекти кылып белетекп турар. Чиги-дуржугалгы ажилчынар 1. А. Лу-бутина, 2. Березкина, А. Лу-бутина, Э. Мухоморова, Н. Ко-марова, Т. Леонова, Д. Куту-бова болган өскөлдө-дээ ажил-чижини бузугт мастерлер апарганынар— деп, дехтин на-чалыгын Валентина Петухова өөрүшүк-биле мактар, эште-рине чоргаарланды.

Хүлзэнги ажил-хөзөнтө мергежин, аңаа сөткис-самы-кындан бердийин, сининиги ажилдаагыт үтүлө булугчур, чурум-сыйгала-дээ ажилчы-лар дээрин 30 чыл стажыг даг-дынчык-бригадир Айна Иди-нчыкна Лукунана мастери дег-кин каттам.

Амгы үдөл колбаса кылыг-ар цегн коммунистиг күш-аыл-дын коллектив булап турар төлөдө, мына прогалаа, чу-рутук үрээрлер кол, ол —бри-гада көзөмөл-биле ажилдан бу-рукчулукун улам белдип тургаш, аякын 1062 хуу кыл-дым ажыг күүстөккөп өөрчү-чүт.

С. САНДО.

Бай-Тайга райда «Муриак» совхоз бо чылын 300 гектар тараа культураларын, 600 гектар чыгыс чымдыг сипенерин, 9 гектар картофдалыг, бирок нотаа аймаан тараани, он байлаа аймаан ажаал алган. Совхоз 2750 тонна кулун белекет амыр лаянын 2910 тонна кылдыр куустеткан.

Эрткен чыларга болаарга,

А. КАНЫШ

БАЗА КАТА

кылым кыялы катары чыгуу турса
кылым каанынга өөрүп турар
бис. Ынчалзажок пассажири-
лерин бир-де багай чүве хө-
дөсүп турар. Чүд дээрге Кур-
Чер—Кызыл арызынга авто-
буска орагга орук хөлөзинин-
ге 1 рубльди чолаачы алган,
амалдакы билет берейин баар.
Бу чылым июль 22-де Кызыл
кирер 30 киж и манай туру-
вусу автобус-даа келген, бис
оочур бугаар кыринтинис, чо-
лаачи 1-1 рубльди чымынгга
өйлөкөн, билет-даа бердиз.
Мындай уткалык чагааны
Кур-Чер сууричү турттаккы-
ч О. Ондар редакцияге чору-
ткан. Ол чагааны бөлүктөн ма-
териалдар арызынга сентябрь
7-ин номеринге паралаан. Ын-
да автобустун дарамындан
бээр айтканын баарымаалап,
пассажири АТБ-зиниң уурту-
газы кым чолаачы ол хүн ол
рейске аймадаанын толала-
нып, тайылбырын алган. Чо-
лаачы К. Түдүшүл хүнмнэр
чоразынан бадыткаан, ынчал-
даж Кур-Чер суурдан 30 пас-
сажир олурутканын, 1-1 рубль
чымып ап, пассажирирге билет
берейин барганын чажырып,
«Шамбалыгдан долду паса-
жирлерди алаачы» деген ма-
сала келген. Билеттерин са-
лап берген кижини дудуруп ка-
мен, пассажири албаан мей-
деп тайылбыр берген.

Пассажири АТБ-зиниң уур-
тугазы чолаачынын тайыл-
бырынга бугурууш, солунда
парлаатканын чагааны мей-
деп турар бижикти редакция-
ге чоруткан.

Кур-Чер сууричү турттаккы-
ларындан автобус арыжыла-
зынга хамаарыштыр комул-
даж, шугучу-челалыг өске-даа
чагаалар келтирген. Кызыл —
Кур-Чер—Шамбалыг марш-
рутту автобуска Кызылдан
унерде Кур-Чер баар пасса-
жирлери албас, билетти ола-
га эң сөүндүл сапар, а Шам-
балыгдан Кызыл кирерде Кур-
Чер суур чоугунга автобус
чок болза шуут доктаасан,
чок болза ин-үү киж и алыр.
Кур-чержилерин Кызыл ары-
зынга харылажакы ам-даа
берге элди уткалык чагаалар-
ын Э. Тежиг болган Н. Ондар
редакцияге бижээн. Кызыл
чекер күзөлдигер Кызылдан
унген автобус Шамбалыгке
эртип баар чорда-даа олурун-
ган, Шамбалыг чеккен көпөл
Кызыл, баарын-даа көпөл
суур Кызыл боор, Шамбалыг
да касып, билеттерин сапар

хүхнээ. Ол бо чимдэн 9 тайла-
ндануа продукция бүтээгүүрийн
олонгийн даалгаврыг 1987 хүү,
ашигч ариунгийн — 111 хүү түүстэй
хүхнээ. Ол зүгээр эртнээс чим-
дэн олох үзэснээс хамт, бусад
хүү бүтэн чимдэн хатаа хүү.
Ашигч-түүхэн ажил-ашигч,
хүү коллективийн Совет Түүхэн
хүү 40 чимдэн адаларжтуйн
социалистич чимдэн хүүхнээ.

П САГЫН ЛЫРА

[illegible]

УЛУГ ОКТЯБРЬНЫҢ 67 ЧЫЛ ОЮНГА

Россиянын аймактык аймактык яамы тараачынар-биле кады В. И. Ленинни уурткан большевиктер партиясынын башлагы-биле. Улуг Октябрынын соонда, XX чылыг бо улуг төөгүлүг болушкунуң ужу-дузаны улам өскүзүп-биле берген, Октябрь бола, коммунисттик социализмниң чыда саясаткынын эгелеп, кижилер-теңгеринин төөгүзүлде чаа үс-чазамы ажиткан. Ол хүннелер бээр эртен үс дүзүзүлде Совет чурт демиселди болгаш тургузушкунуң белең эвес орун эркен. Оон кол түнелди бола, саясатка социализмни тургусканы болур. Бистин чуртувустуң экономикага быжыг күчүзү социал соруаларын шийттирээрине, чуртук камгалаар күчүзү быжыг-лаарына, даштнык политикти угуланышкынын иделкейдиг чоразынага кол үндесин болуп турар. СЭКП-нин XXVI съездин болгаш СЭКП ТК-нын оон соондагы болуп эртен-лээн Пленумнары бистин Төрөн чуртувустуң экономикага болгаш социал хөгжүлдезиниң каалак программанын хүдээп алган болар.

Октябрынын идеялары болгаш херектери совет улустун күш-ажымын чаалап алышкындарында, оларнын тургузуш-кунуң белең соруалдарында, тайбычча болгаш социал деп-шиялге чайгышны чок чүткүзүлде чурттан чорур.

11-ги беш чылым дөртүк чылымда совет кижилериниң че-ди алганы күш-ажымын чедикшиинери Октябрынын төөгү-зүңгө кирер. СЭКП ТК-нын апрель (1984 ч.) Пленумунун болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советинин он бирги чымыжынын бирги сессиясынын хүдээп алганы «Нинти билг болгаш профессор-школаңың реформазынын кол угуланышкы-нары» деп документ бола, политикти болгаш социал улуг

ужур-дузалыг болган. Школа өөредилгезинин реформазы бола, өөреникчилерин бүгү тала-биле өзүп сайыраарына, анык салгалды бүтүрүчүлүг күш-ажылга кижилериниң өөредирине угаган. Тайбың дугайында ленинчи Декрет-тиң ачылында Совет эрге-чагырга төртүтүнгөн. Ол үдөөн эгелеш бо хүннелге чедир кижилер төрөлгөсүн дайын аймы-лының халавында чарып алыр талазы-биле болдунар-ла бүгү ажалды Октябрынын төрөн чурту кылып турар.

Имперализмниң, алыгың АКШ-тың империализмниң чыгыш-рыкчаларынын дегелейге айымалыг байдалда тургузуп тура-ры бо хүннелде СЭКП-ниң болгаш Совет чалактык бүтүни-ти тайбын тургузары, чавырамышкынын камгалаары, аяро-дуг чексизти хоругдары дээр чайгышны чок демисел бо хүн-нелде улуг ужу-дузалыг болуп турар. Делегейниң аймактын айгыжынны, коммунисттик болгаш аймактын партияларын улуг чаалап алышкындарынын бирээң бола, социалисттик-дем-краттыштырлагызынын тургузуганы болгаш быжыкканы болур. Колонизмды империализмниң бүстүп дүжүшкүнү Октябрынын ачылында болдунар. Чүс-чүс миллион кижилер хамаарышпас эргени чедип алганар. Болдунуң тургузууң болгаш хөгжүлдезинин талазы-биле нарын соруалдарын шийттирер турар национал анык күннелдер Советтер чур-тууң болгаш бүгү социалисттик дегелейниң деткимезин ал турар. Октябрынын идеялары, дүржүлгаллары, чаалап алыш-кындары революшчу угаан-болаалды эртисең, социализм, тайбың, күш-ажылды кижилериниң чагай чорук болгаш аас-кежи дээр бүгү демиселчилериниң күчүлүг революшчу херээ болур.

САНАР БОЛГАШ ФАКТЫЛАР

○ В. И. Ленинни тургус-каны болгаш тилелдегиле Ок-тябрь революциянын 1917 чылда ууртуп баштаан Совет Эвилелиниң Коммунисттик пар-тиязы 67 чыл дүзүзүлде Со-веттер чуртууң башкарыла-зында туруп турар. Ам ол 18,5 миллион ажыг коммунист-терин, 100 нацияларын бол-гаш улустарын каттыштырар турар.

○ Совет экономика белең демиселди чедип алган. Бөгүн национал орулганың өзүлде-зиниң бир хуузу дээр, 5 мил-лиарда чыгыш рубль-дир, а да-йың соонук 1950 чылда ол 500 миллиард рубль турган, азы 10 катан өскөн-дир. 1970-ден 1982 чылдарда бүдүрүлгениң кол фондусу 2,5 катан, а 1960-чылдан бээр-колдуунда-ла 6 катан өскөн.

○ Национал байлакшыл — бистин чуртувустуң экономи-кага күчүзүң кол көргүзү-лериң бирээң. Бистин чур-тувуста бүгү национал бай-лакшыл бола, чоңуу болуп турар. АКШ-та чоңуу 5 хуу-зу национал орулганың 53 хуузуң ээлери болуп турар. Англиянык чоңуу 1 хуузу национал байлакшылды дөрт-түк бир хуузуң, ГФР-ниң бү-гү бүдүрүлгө чексиз-херекес-лериң 75 хуузуң, чоңуу 1,7

агынын бүгү категорияла-рына 1973 чылдагы өрткөтөр бугаар 1976—1980 чылдарда чылда ортума-биле 123,9 миллиард рубль болган, 1982 чылда — 127,4 млрд. рубль болган. 1983 чылда көдээ ажыл-агыйын нинти продук-циясынын өзүлден 1982 чыл-дыгына дегээр, 4,6 млрд. руб. азы 3,6 хуу болган.

○ ССРЭ Конституцияны хамаатыларга ажалдар эрге-ни магадылаан. Бистин чур-тувуска 1930 чылдык төңүзү-дө-ле ажыл чок чорук деле-гейге бир-ле дугаарында бү-рү-биле ууруткатынган. Улет-пур талазы-биле сайыраңгай капиталисттик чурттарын ажал чоктарынын саны 1983 чылдык төңүзүлде 34 мил-лион кижилерден, 1975 чылдан эгелеп ол сан колдуунда-ла нини катан өскөн.

○ Бистин чуртувуста чурт-талга тууду дегелейге дейсе-жир чүе чок кылдар өскөн. Совет эрге-чагырганың чылда-рында (1983 чылга чедир) чуртталга шөлдерин ажыгла-га киргени 383,8 млн. дөр-белчин метр болган. Бо беш чылда 530—540 дөрбелчин метр чуртталга шөлүн ажы-галга кирер апар.

○ СЭКП ТК-нын апрель (1984 чыл) Пленуму, ССРЭ-

ниң Дээди Советиниң он бир-ги чымыжынын бирги сессиязы «Нинти билг болгаш профес-сионал школаньың реформазы-нын кол угуланышкындары» деп документини хүдээп ал-ган. Ону чугаалажы көөрүң-ге 120 млн. кижилер киришкен болгаш 7 млн. кижилер сана-оналы берген.

○ Экономикага Дузала-жылга Чөвүлди (ЭЧД) — со-циалисттик чурттарын кады ажалдажылгазынын төөгүдө бир дугаары дегелей органи-зациясы. 35 чыл мурунда тургустунган ЭЧД бола, үш континентиниң — Европаның, Азиянык, Американык — 10 кү-рүнең каттыштырар турар. Олар бөмбүрзектиң деңсиз-зынын 19 хуузуң ээлеп турар, унда планетанык чоңууң 10 хуузу чуртталга турар. (450 млн. кире кижилер) ЭЧД чур-тары дегелейниң национал байлакшылдык 25 хуузу чедип турар.

○ Октябрынын тилелдези-нин ачылында амгы комму-нисттик шимчээшкни көдүрү-лгө болгаш тургустунган. Де-легейниң революшчу чавыра-газына авангарды роль ойна хамааржыр. Амгы үдөө дегелей-нин колдуунда-ла 100 хире чурттарында коммунисттик пар-тиялар ажалда турар.

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

БЕРЛИН. (СЭТА). Совет Эвилели-биле болгаш ажал-ду-ма социалисттик өске-даа чурт-та-биле сыйып каттыжыш-кын ГДР-ниң болгаш ВУР-нуң улам ылайыг чедикшииниң хөгжүлдезиниң үндесин болуп турар деп, ГСЧП ТК-нын Чин-күне секретары, ГДР-ниң Кү-рүне чөвүлдезиниң Дарганы Э. Хонеккер болгаш найыраалдык аян-чорук-биле ГДР-де чедер берген ВУР-нуң Күрүне хура-дынын Дарганы А. Апро олар Берлинге болган ужуражыш-кыга делегейниң.

Делегейниң дүжүрүлүг чор-уун империализмниң, амык-тың мурунда америк импери-ализмниң, өскүткен байдала-рында тайбын хандары болгаш аяро-дуг калапты чал-лаар дээр демиселден арык чугаа соруалга чок деп, ужу-ражышкынын киржикчи-лери дегелей айтырларың чугаалажы көргөн үдөө дем-делгез. Шериг күчүзүң тө-дө-дө-биле деп байдалдык тө-дө-дө социалисттик чурттар ка-жан-даа болдурус болгаш бо-чепсизти кызыралдар, чепсиз-дикшииниң дугаары, чавыр-дышкынын хандары дээр бү-гү-ле чүдүлери кылар.

Ол соруалдарын чедип алыр талазы-биле тодаргай сана-ларын Варшава Керезиниң киржикчилер күрүсесиниң документаларына айткан. ССРЭ-ниң тайбын нищитави-лары тайбын хандарыңга кайгамчык уаг ужу-дузала-ры деп, нищитавиаларын ГДР болгаш ВУР бүрүп деткип тур-дар деп, ужуражышкыга ойна-лап делегейниң.

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Но-ябрь 2-де Венгрияда политик-тик номун хүнери эгелеэн. Бо чылым ол хүнер Венгрия-нык хосталгынын 40 чымын байырааларыңа болгаш Вен-гриянык Социалисттик ажал-нык партиясынын XIII съез-динде делегет-биле туудуш холбаады бооп, эртер. Ол хүн-нелер үдөөдө республиканык хорайларынга болгаш суур-ларына номнар делегетле-ри, ямаркаларын, номчула-конференцияларын эрттирер. Политикти ном хүнериниң кол киржикчи чуртта эң уаг дээр «Кочу» деп ном ундурер чер болур. Келер не-делгелерде ол ном ундурер чер социалисттик тургузушкунуң чылдарында Венгрияда бол-ган калчар-лаа аажок уаг чавырамышкынын дугайын чу-гаалап турар чаа 20 номнар-ны номчукулугага сөңдээр деп турар.

СОФИЯ. (СЭТА). Ноябрь 1-де анаа болгар журналист-каның Хунгун тураскааткан байырыг хурал болган. Анаа республиканың партиянык уагтукулдары, хей-инини-ниң төлөөлөкчилери, массалык информациянык болгаш про-паганда чымыр чепсизтериниң ажалдажылгы кирешкенин.

Болгар пролетариаттың марксизм партиясынын орга-ны «Работник» солунуң бир-ги номери тапты-ла 92 чыл мурунда партиятын үнүн болгаш ол солун ажалчы мас-саларын эрге-ажыктарын ке-зээде камгалап, революшчу демиселге тилээрине чур-туу шийттирер чүткүлүн иле-редип келген деп ол хуралга делегейниң. «Работник» пар-тиянык парлаганын үндесиниң салган.

Баштагы марксизм солун-нун херезин төлөптег улам-чылакчы БКП-ниң партия-нык парлаганы — революшчу болгаш марксизм-ленинчи идеяларын индир ол бооп турар.

(СЭТА).

ИНДИЙ УЛУСКА КЫЙГЫРЫТ РАДЖИВ ГАНДИНИН ЧУГААЗЫ

ДЕЛИ, ноябрь 1. (СЭТА). Индиянык чаа премьер-мини-стри Раджив Ганди бүгү-ин-дир радио болгаш телевиде-ние дамчыштыр чүе чугаа-лаш бүгү Индияга ханы ка-жымдалдыг бо үдөө эи-не ту-тунуп, оожургалдыг болурун-че чуртуду чоңуу кыйгырган.

Индия Ганди чүгө мээр эвес, харын база бүгү Индия-нык авазы чоран деп ол чу-гаалап. Ол индий улуска ха-нык сөөлгү дамчызыга че-дир бараан бооп келген. Ол Индиянык хөгжүрүңгө болу-рун бүгү күжүн камчаар мо-гол чокка, амыраакы-биле берип турганын чурт биле-диз. Кижилериниң шажын-чу-дуга, чугаалажы дыйы-лаш политикти үдөө-болуу хамаал чокка бүгү хамааты-ларын чалгыс улуг өг-бүс-кө кады амыраакы чуртун — чалгыс ай, тай-бынга, улаңа, улаңа, улаңа болгаш чечетелген Индиянык дугайында күтөл-болал ала-кай-хире эргим унелгит тур-ганын шуптунар билер селер. Оон элекке мөөңүн ол ажал-ды доозулбаан кылдар эрттир-ган. Чогуу-на бистер ону доо-зар ужурулгусу. Ханы кам-чалдык үдөөдө бистер быжыг, тургустун болгаш угааның но-руктарын көргүзүр ужурул-гусу бис. Индия Ганди ам чок анарган, ыччалда-лаа оң хер-ээ дигит. Ыччалган бөгү үл-үс ол харымсалганы меледер биригине бүзүрү мей, бистер аар-берге чидиргини тургу-зу-биле шыдажы эртер-даа бис.

Чурт менээ аажок улуг ха-рымсалганы онааган, ыччал-ган. Амгы үдөө чүс-чүс миллион индийлер индий улустуң кызы Индира Ганди аратанзыг өзү-биле өлүргөниң холбаш-тыр ханы камчыдалың болгаш килеңизиниң алередиң турар. Язы-бүрү политиктик партия-лар, улустур болуктерин, проф-союздары ол кемий үлгө-дө, аныкшын шимчээшкы-биле буруу шаал, буруулап кижилерин кеземчээшкы-биле негес турар. Хей-инини болгаш политиктик ажалдажылгы, оларын-биле кады оппози-цист партиянык ажалдажыл-гы, ол кара салгышты үлгүлешкы хамаарышпас Индиянык дашткыла дай-ыңарын үлгөткен херээ болур деп чалгыс үй-биле ба-дыткан турар. Индира Ганди-ниң империализм, кедегей колониализм — болгаш сөө-көз ылгаар чорукка уаг, да-йың аймактың уаг, тайбын камгалаары дээр чоруду турганы дашткы политиканы чогуу-на оларга таарымча чок бооп турган.

Быжыг тургустун болгаш чалгыс элтиг чоруктуң дай-ыңары амгы үдөө боттары-ның хоралкыч үлгүлешкы-лериң тургустун турар. Ону барымдалааш, эрге-чагырга-лар шериг кезектерин шажы-к чүдүлгө бөлүктөрине үндө-лөш, хулуган илеттерин өскүткен меледешкыниң-лериң соңсарыңга дузала-ры-биле Делиге кирген. Хоо-райга дөрт кижилер хей кыл-

гаш ону чүгө бүгү улустун деткимези болгаш кады ажал-дажылгы-биле күөсөйип шы-даар мей — деп, Р. Ганди түн-нелинде чугаалаан.

Амгы үдөө чүс-чүс миллион индийлер индий улустуң кызы Индира Ганди аратанзыг өзү-биле өлүргөниң холбаш-тыр ханы камчыдалың болгаш килеңизиниң алередиң турар. Язы-бүрү политиктик партия-лар, улустур болуктерин, проф-союздары ол кемий үлгө-дө, аныкшын шимчээшкы-биле буруу шаал, буруулап кижилерин кеземчээшкы-биле негес турар. Хей-инини болгаш политиктик ажалдажылгы, оларын-биле кады оппози-цист партиянык ажалдажыл-гы, ол кара салгышты үлгүлешкы хамаарышпас Индиянык дашткыла дай-ыңарын үлгөткен херээ болур деп чалгыс үй-биле ба-дыткан турар. Индира Ганди-ниң империализм, кедегей колониализм — болгаш сөө-көз ылгаар чорукка уаг, да-йың аймактың уаг, тайбын камгалаары дээр чоруду турганы дашткы политиканы чогуу-на оларга таарымча чок бооп турган.

Быжыг тургустун болгаш чалгыс элтиг чоруктуң дай-ыңары амгы үдөө боттары-ның хоралкыч үлгүлешкы-лериң тургустун турар. Ону барымдалааш, эрге-чагырга-лар шериг кезектерин шажы-к чүдүлгө бөлүктөрине үндө-лөш, хулуган илеттерин өскүткен меледешкыниң-лериң соңсарыңга дузала-ры-биле Делиге кирген. Хоо-райга дөрт кижилер хей кыл-

дыр чыгар чорукту, а ол шажык чексиз ап чо-рурун хоран. ПТИ агент-лелиң меледешкы элтиг алыр, корум-чурум чок че-руктуң түнелинде үш кижилер, беш чүс ажыг кижилер болганын, он-он бажынар-ны, автоомбилдерин, автобус-тары өрттөткөн. Шериглери ол ылгаар Калкуттаже бол-гаш Ахматалажы кирген. Па-нада, Даммада, өске-даа хоо-райларда комендант шагы күшүлү бооп турар.

Премьер-министр Раджив Ганди штаттарын камчыла-ла чедип келген кол министр-лериң бүгү күшү корум-чу-румну болгаш тайбын-мөөңө чорукту катан тургузарыңа мөөңөзиз дээр дээр эдө чо-рурунче кыйгырган.

ЮНИ агенттагалың аңгы-аңгы-биле алыр. Мадрас хоо-райга АКШ-тын киниге ко-сул чериниң бажының бо-луру Индира Ганди аратан-зына ажалдажылгы болган. Ол шыкшан Калкуттада америк консул чериниң бажының чалгыска база уурааланышкы-нын күчүлүг чыккалы база болган.

Бо хүннелде бүгү чуртта ка-жымдал митингилери эртин, аңгы-аңгы штаттарын төдө-зүл чериниң Индира Ганди-биле байлажың, чалгыс дээр Делиге кээр турар. Делегей-нин бүгү-ле буудуларын Инди Республикасынын каала-нык адыга индий улустук ажалдык кызын өлүрткө-ниңге холбаштыр камчыла-ды илетерге бижитер кээр турар.

ИНДИЯДА БАЙДАЛГА ХАМААРЫШТЫР

ДЕЛИ. (СЭТА). Индира Ганди өлүргөн байдалдарын албан ужурунда истээр Де-лиде эгелеп. Тускай төлөөлө-кчилериниң журналистерге дың-талып алыр, олар аратанзыг кем-буруулап үл-гүлешкы баш бурунгаар планетаның сүлүзүн ке-зээ болган бе дээрине тодара-дыры-биле оу эгелеп. Амгы үдөө айыл чок пер ор-ганнары премьер-министриниң амызын халдажыңарын бир-рээр — госпитальда чыдар Сатвант Сингхтай байсаап ту-рар. Халдажыңарын бир-рээр — Бивант Сингхтай октябрь үжүн бирде индий казактык баштыңын турган черинге хоратан үлгүлгө үдөөдө боол-ла каапканы билдингир.

Индиянык премьер-министр Раджив Ганди оон чаа тур-гусканы чуртун чазанга чамдык албан-хүлээлгелерге

томулажыңарын кылган. Ында тускай чараан дыңна-дымын бугаар алыр, сая-салыг болгаш хандарыга ми-нистри П. К. Микерджи бо-лган. П. В. Нарасимха Рао иш-ти херектер министриниң. В. П. Шив Шанкар — энерге-тика болгаш нефть үлетпү-рүн министр. Бута Сингх — парламент болгаш спорттук хей-ини ажалдарын бол-гаш чуртталга туудууң ми-нистри болган.

Иштин херектер министри П. В. Нарасимха чурттуң аң-гы-аңгы районнарында болгаш найыскалдаа бооп турар күш-биле меледешкыниң холбаш-тыр эи-не шыдам-чонут чорукту көргүзүрине чоңуу кыйгырган. Ында но-ябрь 1-де ол министриниң пар-ламентте меледешкыне шажы-чүдүлгө өкөзүңгө үндө-лөш, машиналарын, бажы-

нарын өрттөдөн, магазиннериң үптөп база халдажыңарын кылды, национал чалгыс эрти коомчаларын кижилерин тура-рын айткан.

Амгы үдөө сыйып катты-жар болгаш сагыла-чорукту болур чорукту көргүзүр ай-ла чугаа бооп турар-дыр дээр. Нарасимха делегейниң. Күш-дөзү чорукту бүгү-ле хал-дажыңарын-биле эи-не шийт-тирер туурар. Ужурлук бис. Күрүңгөң бүгү-ле күжүн чуртта байдалда чогулгалыг болдурур дээр халдажыңа деп, министр меледешкы. Бирги ээлгедө соруалың — чур-туң шажын бөлүктөрүн ара-зынга чогуур харылажыңар туурар болур. Бистер харын чурттуң чалгыс эви кам-галап алыр ужурулгусу дээр.

Никарагуаның кааза экономикаың бүтү адырларын талазы-биле болуңуң национал кадрларын белекээрине улук кир-жээгенин салып турар. Республикаың дээди өөредилге черлеринде чаа техниктиг факультеттерин айткан, инженериниң, агрономунуң, эмчниниң, башкының профессия-ларын чедип алыры күзээр болдарын бо-

гаш кыстарын хүдээп алырын көүдөткөн. ЧУРУКТА: Манагуада автономнуң на-ционал университеттин медицина факультетинде кичээлди башкы Иван Хусветын эрттирер турары.

Г. НАДЕЖДИННИН ФОТОЗУ СЭТА-НЫН ФОТОХРОНИКАМ.

НИКАРАГУАДА БАЙДАЛ

МАНАГУА. (СЭТА). Ника-рагуага бо чылым ноябрь 4-те болур соңгулаларын үзөр болгаш чуртта дүжү ажаа-

дазын, бирги ээлгедө кофе дүжүлүңүң ажал алышкы-нын моондактар дээр америк халезилениң контролесту дээрбечилериниң оралдажыш-кындары буураалыңга тавар-жы турар. Чурттуң соңгу дээрбечилер Хинотега, Ма-тагалья, Нуэва-Сегуия, Ма-дрис болгаш Эстела мөжуларга сомосажы дээрбечилер шийт-тирлг согушкунарын санди-ножу чексизти күштер та-варыштырган.

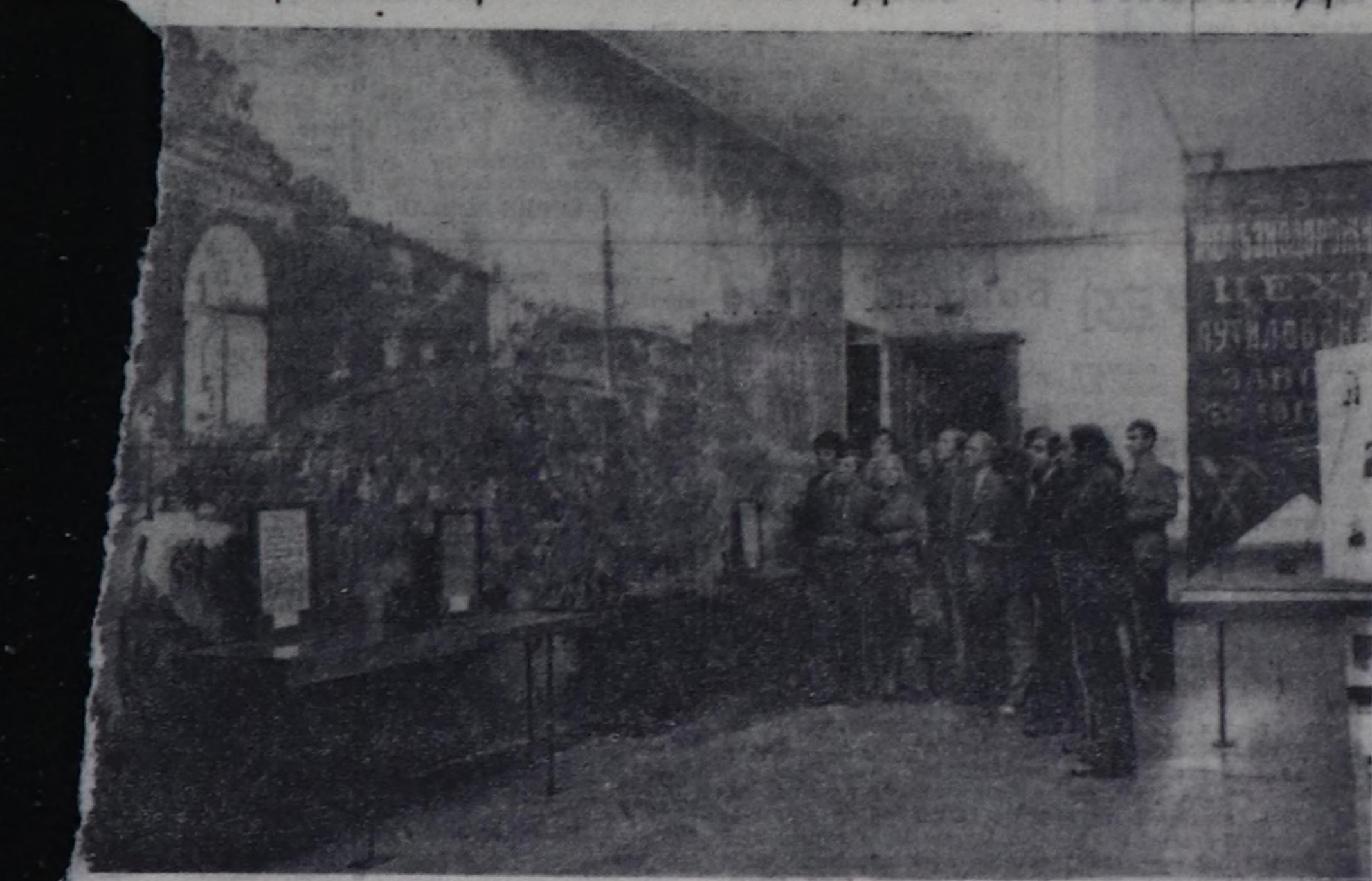
Үш бөлүк хей дээрбечилер-нин АКШ-тын төрүлде эрге-лелди Гондустын дегисең-дирган. Чурттакылы хей-челерин, оларын аразында Эстела департаментиниң ад-министративтик төүп эжелес аларын, анаа чурт казактык тургузарын контролесту дээрбечилерге АКШ-тың төрүлде эргеледи дааскан турган. Никарагуаның соңгу дегисеңдирде оруктар-ны дугаары, ноябрь 4-те соңгулаа уластоотарың та-раачыларын баарын моон-дактарын дээрбечилер план-тап турганын.

Сандиножу улусу армия-нык шериг кезектери бо чыл-дын октябрыда чедикшииниң тулушкунарын үдөөдө 200 дээрбечилер уурутказын болгаш контролесту бөлү-ктөрүн таралдыр сымарга-нык үчкү шериг округунуң ко-

мандылажыңы Хавьер Каррион чоокта чаа Матагальяга бо-лган парлаг конференцияны-га дыңаткан. 300 сомосажы-лар бүгү бооп-чепсиз холдан салгаш, эрге-чагыргаларга дү-жүн бергенер. Вашингтонда коңштарын кам-буруулап дугаааларын оларын чал-ларын шак ылчаар күөсөди шыдааң. Сандиножу улусу армияны болгаш сандиножу улусу жиниянын отряды-рын эрес-маадары бол-гаш шийттирер халдажыңа гаш ачылында дайымын буурап ашкен. Артка дээр-бечилерин Гондустын кызы-гарыңа кийр сымарылап Америка самолеттар-биле бо-чепсизти болгаш азы-чөм, кылк-чөп айман дээрбечилер-теринге дамчыла бээр дээр оралдажыңарыңа база бүт-пүр. Ол шыкшан дээрбечилерге чүктүр эккен чоран ийи суд-ноларын кызыгар чоотула Кого хемче үрей боолан кыр-гө.

Никарагуаның коа орун — Панамерика шоссеңа дугаар соруалың турган сомосажы тускай бөлүктөрүн Никарагуа-нык соңгу дегисеңдирде Сан-Херонимо болгаш Эль-Трун-до нарынга тууду хоруткан.

РЕВОЛЮЦИЯНЫҢ ТУРАСКААЛДЫГ ЧЕРЛЕРИНДЕ

ИНГРАД. 1917 чылдың октябрыда болушкуннар-биле индан революшчу-төөгүлүг черлерин нөөр дээр Нева-де шуумуң чоруп турар ленинградчыларын болгаш анык аалчыларын-даа ужу-кыдын нөүлүбөс деп чу-луп болур.

УРУНТА: ССРЭ-ниң Революциянык төп музейиниң сал-

быры болур Октябрының социалисттик Улуг революциязынын музейиниң залдарынын бирээинде. Аңаа 1917 чылда РСДРП(б)-ниң Төп болгаш Ленинград комитеттери турган.

Н. НАУМЕНКОВТУҢ ФОТОЗУ. СЭТА-НЫН ФОТОХРОНИКАЗЫ.

ССРЭ-ниң болгаш ВСР-ниң аразыңа найырал база кады ажалдажылга дугайында керээге ат салганындан бээр бөгүн 6 чыл болган

КЕЛИР ҮЕЗИНГЕ БҮЗҮРЭЛДИГ

Архитектура, чаңчылаар, хуалга талазы-биле Вьетнам-нык өскө хоорайларында бар бүгү-ле чүдүлгөниң база болу-да шийттиркен Хошимин (бас-ең Сайгон) өскө хоорайларга дөмөдөшпөс болгаш оңагай чүдүлгөдиг. Ол хамчыкты муру-нунда демиселдиниң улуу-биле оңагай. Ол дээр, Вьетнам-нык 3,5 миллион кижилер чурт-такымын эң-үлү хоорайы-лар. Ында чүс-чүс бүдүрүлгө-лөр мөөңөттөгөн. Республи-каның бүгү үлетпур продук-циясынын 35 хуузу Хошимин берип турар. Садик дугайын чугаалажы-дыр мей. Хошимин шыкшан барааннарын миңча хей ассортментиниң өскө чалгыс-даа хоорайда са-дын алычкыларын миңчамоо саңадаларын турар. Он-он ки-нозалар, клубтар, ажык кошер, шөлдер, стадионнар болгаш теннис ойнаар черлер чоңуу даштангазыңа кал-баа-биле бараан болур индуст-рия болу берген.

Кежээлерде, ылаңгыя вос-кресеньелерде, хүнүң кедер-гөй илч чыгарыңа бээр, хоорай даштангазыңа бээр, дүжүлүлгөдө велосипедтер бол-гаш мотоциклдер мунга кижилер ажалдажылаштыр чалгы-чорук тургастыг. Назылап кы-ран кижилер калың-ла бир чүе дугайын кудумчуларга аажок хөөрөшкөн, а бистин уруглар ойнаа турар. Сайгонун хостангында бээр төс чылдар эркен. Хей-хей чылдарда анаа империализм чыра туразында аажылда кел-ген. Бо хоорайга чаа амыл-ралды берген улусчу эрге-ча-гырга эркен үеңиң артышкы-нындарыңа уаг демисежир ужурга таваржып турар. Бергелер-ле хей. Электро-энергия, чиг-эт, тууду мате-риалдары болгашчөккө чед-ипсепиң баар. Ындыг турбу-

же эртен чылын Хошимин-ниң үлетпур планы 8,3 хуу ажим турар кылдыр. 4 мил-лиарда 332 миллион донг ажал-нык продукциянын бүдүр-гө. Хей-хей бүдүрүлгөлөр бо чылым база шалтааран. Чө-жээ, «Фосфонг» дээр пос-тавы фабриказы 4,83 миллион метр пестерин берген, суано-септээр «Донгтай» завод төс-улур судуноу септээр, пласт-иктиг бүдүмелдер бүдүрер «Танду» завод планын ажыр күөсөдөн турар. Ындыг фак-тыларын эвээш эвези кө

